

Nederlandse Voedsel- en
Warenautoriteit
Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 43006 3540 AA Utrecht

Ministerie van LNV
T.a.v. mevrouw mr. Drs. Irene Uitermark
Directeur Natuur
Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage

Bureau Risicobeoordeling & onderzoek

Catharijnesingel 59
3511 GG Utrecht
Postbus 43006
3540 AA Utrecht
www.nvwa.nl

Contact

T 088 223 33 33
risicobeoordeling@nvwa.nl

Onze referentie
TRCVWA/2023/1167

Datum
27 februari 2023

**Advies van de directeur bureau Risicobeoordeling
& onderzoek**

**Signaaladvies over de risico's van uitheemse termieten voor
Nederland**

Geachte mevrouw Uitermark,

Met dit signaaladvies wil ik u attenderen op de mogelijke risico's van termieten in Nederland, en u vragen zich voor te bereiden op de mogelijke vestiging van termietenkolonies in Nederland.

Achtergrond

In december 2022 meldde dagblad de Limburger dat termieten ernstige schade hadden toegebracht aan historische gebouwen in het Duitse Millen, een grensdorp nabij Sittard (Bruls, 2022). Het bericht heeft nauwelijks aandacht getrokken; mogelijk omdat termieten in Nederland onbekend zijn. Ze komen van nature niet voor in Nederland en weinigen weten dat er onder de uitheemse soorten enkele zijn die in ons Noord-Europese klimaat zeer goed kunnen overleven en ook schade kunnen veroorzaken.

Termieten in Europa

Twee vondsten van een uitheemse termietensoort in Nederland zijn beschreven in het artikel "Importgevallen van de termiet *Coptotermes formosanus*" (Noordijk & Heijerman, 2020). De soort staat wereldwijd bekend als een sterk invasieve en overlast gevende soort. De vondsten betroffen individuen die als verstekeling waren meegelift met import van goederen.

Het artikel bevat ook een overzicht van termietensoorten in Europa. In Zuid-Europa leven zeven inheemse soorten. Daarnaast hebben zich in Europa twee uitheemse termietensoorten gevestigd: *Reticulitermes flavipes* in Oostenrijk, Duitsland en Frankrijk, en *Cryptotermes brevis* in Portugal, Spanje en Italië.

Nog weinig bekend, maar mogelijk grote gevolgen

Er is nog weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan naar termieten in Noord-Europa en de mogelijke gevolgen hiervan. Het weinige dat bekend is, duidt er op dat de vestiging van een kolonie tot grote maatschappelijke kosten kan leiden. De aard van die kosten is afhankelijk van de precieze soort. Zo zullen soorten die leven in tropische of subtropische klimaten zich vermoedelijk vooral in het (warmere) stedelijk gebied kunnen vestigen, terwijl andere soorten zich ook buiten kunnen vestigen. Sommige soorten hebben kolonies onder de grond en

graven gangen om zich te verplaatsen, terwijl andere soorten zich bij voorkeur in hout ophouden. Bij sommige soorten heeft de kolonie één koningin, terwijl bij andere soorten meerdere koninginnen kunnen voorkomen en kolonies zich kunnen afsplitsen. Afhankelijk van de soort kunnen er gevolgen optreden aan de bebouwde omgeving, aan de natuur of aan de land- en bosbouw, en kunnen termieten economisch nut hebben bijvoorbeeld als voedselbron voor mens en dier (Govorushko, 2019).

Bureau Risicobeoordeling & onderzoek

Datum
27 februari 2023

Onze referentie
TRCVWA/2023/1167

Vestiging in Noord-Europa

Met de toename van de globale handelsstromen zijn termietensoorten geïntroduceerd op plaatsen waar ze van nature niet voorkwamen. Zo is de uitheemse *Reticulitermes flavipes* vermoedelijk al in de 18^e eeuw uit Louisiana geïntroduceerd in Frankrijk, en daar uitgegroeid tot een plaag (Perdereau et al., 2019). Ruwweg de zuidwestelijke helft van het land wordt door de overheid beschouwd als potentieel besmet gebied, maar ook in Parijs en het noordelijke gelegen prefect Pas-de-Calais zijn kolonies van *Reticulitermes flavipes* aangetroffen (Kutnik et al., 2010; Baudouin et al., 2017; Perdereau et al., 2019). Voor deze gebieden gelden wettelijke regels om termiet-resistent hout te gebruiken in draagconstructies (Kutnik et al., 2010). Ook zijn er wettelijke verplichtingen voor termieten clausules in koopakten en is voor hypothecaire leningen een termieten-onderzoek vereist.

Verwacht wordt dat termieten zich door klimaatverandering zullen vestigen in gebieden waar ze voorheen onbekend waren. Buckowski en Bertelsmeier hebben een modelberekening gemaakt van verschillende soorten termieten onder verschillende klimaatscenario's (Buckowski & Bertelsmeier, 2016). Volgens deze studie kan *Reticulitermes flavipes* zich vanuit Frankrijk naar het noorden verspreiden tot in Finland. Ter vergelijking: op dit moment komt deze termiet in zijn natuurlijke verspreidingsgebied, het Noord-Amerikaanse continent, voor vanaf Mexico tot in Canada.

Een recent voorbeeld van een kolonisatie komt uit het Verenigd Koninkrijk. Daar heeft zich halverwege de vorige eeuw de Iberische soort *Reticulitermes grassei* gevestigd. Deze is mogelijk met een lading hout vanuit het mediterrane gebied in het Zuid-Engelse Devon terecht gekomen, heeft daar tientallen jaren geleefd en schade aangericht aan het hout van gebouwen. De bestrijding heeft meer dan 27 jaar gevegd, mede omdat de kolonie zich tot 10 meter diepte had uitgebreid (BBC, 2021; Suttle, 2022).

Nederlands beleid en wettelijk kader ontbreekt

Er is in Nederland geen beleidsmatig of wettelijk kader dat betrekking heeft op termieten. Er staan geen termieten op de Europese Unielijst van invasieve exoten die schadelijk zijn voor de natuur. Er staan geen termieten op fytosanitaire quarantainelijsten. Er is geen meldings- of bestrijdingsplicht, en zijn geen bouwvoorschriften of clausules in koopcontracten. Er is geen overheidsinstantie die verantwoordelijkheid heeft voor preventie of bestrijding.

De kans op vestiging van termieten in Nederland is evenwel groot. BuRO is daarom voornemens om in 2023 een risicoscan te laten uitvoeren naar uitheemse termieten.

Ik adviseer u om niet te wachten op deze risicoscan, maar nu al het gesprek aan te gaan met collega overheden over de risico's van termieten, op basis van wat reeds bekend is. Aandachtspunten voor dat gesprek kunnen zijn:

- Het bepalen van de rol van verschillende partijen bij de bestrijding van termieten op verschillende typen terreinen;
- De wenselijkheid van snelle uitroeiing bij detectie van een kolonie;
- Een infrastructuur voor vroege signalering van termieten en melding van waarnemingen bij de juiste instanties;
- Het anticiperen op mogelijke toelatingen van bestrijdingsmiddelen tegen termieten;
- Kennisverspreiding over de risico's van verspreiding in de bredere samenleving.

Bureau Risicobeoordeling & onderzoek

Datum
27 februari 2023

Onze referentie
TRCVWA/2023/1167

Hoogachtend,

*Bureau Risicobeoordeling & onderzoek
Hoofd Afdeling Risicobeoordeling
Prof. Dr. Dick T.H.M. Sijm*

Literatuur

- Baudouin G, Dedeine F, Bech N, Bankhead-Dronnet S, Dupont S & Bagnères A-G, 2017. An American termite in Paris: temporal colony dynamics. Springer Genetica. Beschikbaar online: <https://doi.org/10.1007/s10709-017-9991-9>
- BBC, 2021. Hopes high in fight to eradicate Devon termite colony. 22-12-2021.
- Bruls N, 2022. Termieten vreten de Proosdij van Millen aan: verbouwing in grensdorp bij Sittard valt veel duurder uit. De Limburger, 12-12-2022.
- Buckowski G & Bertelsmeier C, 2016. Invasive termites in a changing climate: A global perspective. Wiley Ecology and Evolution, 7, 974-985. Beschikbaar online: <https://doi.org/10.1002/ece3.2674>
- Govorushko S, 2019. Economic and ecological importance of termites: A global review. Entomological Science, 22, 21-35. Beschikbaar online: <https://doi.org/10.1111/ens.12328>
- Kutnik M, Jequel M, Paulmier I & Ansard D, 2010. Termite legislation in France: termite control measures and prevention rules in building construction. Conference: THE INTERNATIONAL RESEARCH GROUP ON WOOD PROTECTION. At: Biarritz, France Volume: IRG/WP 10-20448
- Noordijk J & Heijerman T, 2020. Importgevallen van de termiet *Coptotermes formosanus* (Blattodea: Rhinotermitidae). Entomologische berichten, 80 (2), 55-58.
- Perdereau E, Baudouin G, Bankhead-Dronnet S, Chevalier Z, Zimmerman M, Dupont S, Dedeine F & Bagnères A-G, 2019. Invasion Dynamics of A Termite, *Reticulitermes flavipes*, at Different Spatial Scales in France. Insects, 10 (30). Beschikbaar online: <https://doi.org/10.3390/insects10010030>
- Suttle E, 2022. It's a bug's life: why the eradication of an outbreak of termites in Devon is a big deal. Beschikbaar online: <https://www.ribaj.com/intelligence/raising-awareness-of-termites>

Bureau Risicobeoordeling & onderzoek

Datum
27 februari 2023

Onze referentie
TRCVWA/2023/1167